

بررسی تاریخچه و عملکرد
شرکت مشاوره رتبه بندی اعتباری ایران
(ویرایش اول)

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۲۶۴۵

آبان ماه ۱۳۹۱

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	مقدمه
۲	۱. پیشینه شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری اشخاص
۴	۲. الزامات قانونی تأسیس شرکت رتبه‌بندی اعتباری
۴	۳. تشریح مفاهیم و کاربردهای عملیاتی سامانه اعتبارسنجی
۴	۳-۱. تعاریف و ویژگی‌ها
۶	۳-۲. ضرورت‌ها و کارکردها سامانه اعتبارسنجی
۸	۴. آخرین وضعیت عملکرد سامانه اعتبارسنجی در ایران
۹	۵. مشخصات سامانه اعتبارسنجی در ایران
۱۰	۵-۱. گزارش‌های اعتباری
۱۱	۵-۲. گزارش ارزیابی (رتبه و امتیاز اعتباری)
۱۲	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۴	منبع و مأخذ

بررسی تاریخچه و عملکرد شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران (ویرایش اول)

چکیده

امروزه بسیاری از مؤسسات اعتباری جهان به‌واسطه خدمات سامانه اعتبارسنجی به پایگاه داده‌های منسجم و کارآ در زمینه اطلاعات درخواست‌کنندگان بالقوه و بالفعل اعتبار دسترسی دارند. سامانه اعتبارسنجی در دهه‌های اخیر جایگاه ویژه‌ای در نظام پولی و مالی کشورها یافته و امروزه کمتر کشوری از خدمات این‌گونه شرکت‌ها بی‌بهره است. در پی احساس نیاز به در اختیار داشتن کلیه اطلاعات اعتباری اشخاص متقاضی اعتبار، نهادهایی تخصصی تحت عنوان سامانه اعتبارسنجی و رتبه‌بندی اعتباری در راستای سنجش بهینه ریسک اعتباری دریافت‌کنندگان اعتبار شکل گرفته است. نهاد مزبور، مهمترین منبع اطلاعات اعتباری گذشته و حال دریافت‌کنندگان بالقوه و بالفعل اعتبار است. نهاد اعتبارسنجی به‌واسطه کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در اعطای تسهیلات، موجب ایجاد زمینه مناسب برای مدیریت بهینه ریسک در مراکز اعطای اعتبار شده و نقش بسزایی در رشد و توسعه پایدار این‌گونه مراکز ایفا می‌کنند. طی سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۴ به‌دنبال افزایش ۶۰ درصدی میزان اعتبارات اعطایی در اندازه‌های کوچک، رشد نهادهای اعتبارسنجی در کشورهای توسعه‌یافته و درحال توسعه افزایش چشمگیری داشته است. از همین‌رو شرکت اعتبارسنجی نقش مهمی را در بازار اعتباری ایفا می‌نمایند. این‌گونه نهادها، ارزیابی دریافت‌کنندگان اعتبار را تسهیل نموده و به‌عنوان ابزار مؤثر نظارتی عمل می‌نمایند.

مقدمه^۱

گسترش بازارها و نهادهای مالی و به تبع آن محصولات متنوع در این زمینه باعث شده تا فرآیند تأمین مالی و اخذ اعتبارات لازم برای پیشبرد امور در سطح شرکت و افراد به شکل سریع و قابل اطمینان از الزامات و اولویت‌های اقتصاد کشور محسوب شود. بر همین اساس نهادهای مرتبط با

۱. کلیه مطالب گزارش پیش‌رو برگرفته از اطلاعات ارسالی از سوی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران بوده و جهت اطلاع نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی تهیه شده است.

این مسئله مانند رتبه‌بندی اعتباری شرکت‌ها و افراد که قدمت آن به بیش از یک قرن می‌رسد شکل گرفته و در بسیاری از کشورهای جهان فعالیت خود را در سطح گسترده‌ای بسط داده‌اند. شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری اشخاص^۱ از طریق نمره‌ای که به هر یک از اشخاص حقیقی اعطا می‌نمایند (که اصطلاحاً به آن Credit Score گفته می‌شود) در حقیقت وضعیت اعتباری آنها را به‌منظور استفاده از اعتبارات موجود نشان می‌دهند. متولی چنین نهادی معمولاً بانک‌ها و مؤسسات اعتباری هستند که هدف از این کار شناسایی افراد واجد شرایط برای استفاده از اعتبارات و تسهیلات است. ایجاد چنین نهادی باعث می‌گردد تا علاوه بر گسترش اعتبارات در میان آحاد و اقشار مختلف جامعه، این امکان فراهم شود که حتی دور افتاده‌ترین روستایی کشور نسبت به استفاده از امکانات اعتباری سهم منصفانه‌ای داشته باشد. بنابراین می‌توان بیان کرد که نهاد رتبه‌بندی اعتباری اشخاص مزایای ذیل را به همراه خواهد داشت:

۱. توسعه بازارهای مالی و اعتباری،
۲. کاهش تخلفات ناشی از اشخاص حقیقی، حقوقی، بانک‌ها و سایر مؤسسات اعتباری غیربانکی در پروسه اعطای تسهیلات و اعتبارات،
۳. بسط و گسترش فرهنگ اعتباری در سطح کل کشور،
۴. امکان استفاده آحاد مختلف و به‌ویژه اقشار محروم جامعه از تسهیلات موجود اعتباری،
۵. تسریع در اعطای اعتبارات و افزایش کارایی بانک‌ها و مراکز اعتباری،
۶. کاهش سطح ریسک اشخاص با افزایش سطح آگاهی آنها نسبت به وضعیت اعتباری خود.

۱. پیشینه شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری اشخاص

با وجودی که ایجاد اولین شرکت رتبه‌بندی اعتباری به اوایل قرن هجدهم و شهر لندن باز می‌گردد، اما شرکت‌های مدرن رتبه‌بندی اعتباری از دهه ۱۹۵۰ و به دنبال توسعه فناوری و اعتبار تکامل یافته‌اند. در بین بازارهای نوظهور، آمریکای لاتین دارای قدیمی‌ترین شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری است. این درحالی است که تا دهه ۱۹۹۰ در بسیاری از بازارهای در حال توسعه و نوظهور هنوز این‌گونه شرکت ایجاد نشده، ولی بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵، با سرعت قابل ملاحظه‌ای بر تعداد این شرکت‌ها افزوده شده و تعداد آنها به دو برابر افزایش یافته است. اخیراً در منطقه خاورمیانه و آفریقای شمالی روند رو به رشدی در زمینه گزارشگری اعتباری به‌وجود آمده است.

با رشد بانکداری خرد^۱، نوآوری‌های بسیاری در زمینه اعطای تسهیلات به کسب‌وکارهای کوچک ایجاد شده است. از نظر تاریخی اعطای اعتبار به کسب‌وکارهای کوچک به دلیل بهره‌گیری از رویکرد پرهزینه و سنتی ارزیابی اعتباری قضاوتی، با مشکلات فراوانی همراه بوده است. تا چند سال پیش هیچ‌گونه گزارشگری اعتباری در زمینه کسب‌وکارهای کوچک در آمریکا وجود نداشت، اما امروزه تاریخچه اعتباری مالکان و کارفرمایان کسب‌وکار به‌عنوان تصدیقی بر عملکرد اعتباری آن کسب‌وکار محسوب می‌شود. نوآوری‌های ایجاد شده در زمینه اعطای اعتبار به کسب‌وکارهای کوچک با استقبال مناسبی از طرف کشورهای درحال توسعه مواجه شده است. نهادهای تأمین مالی خرد^۲ که دارای هزینه‌های عملیاتی بالایی هستند، از این نوآوری به‌عنوان فرصتی برای کاهش بهای تمام شده فعالیت‌های خود و ثبات در بازار رقابتی می‌نگرند. برای مثال با فعالیت غیرقانونی وام‌دهندگان خرد سنتی در برخی بازارها از جمله بولیوی، پیوستن به شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری برای نهادهای اعطاکننده اعتبارات خرد از اهمیت بالایی برخوردار شده است. بسیاری از شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری بازارهای درحال توسعه از جمله تایلند، هند و اخیراً ترکیه و عربستان سعودی نیز هم‌اکنون بندهایی را در طرح‌های کسب‌وکار خود در زمینه گزارشگری اعتباری کسب‌وکارهای کوچک گنجانده‌اند.

جدول ۱ پیشینه وجود شرکت‌های سنجش اعتبار را در کشورهای منتخب به تصویر می‌کشد:

جدول ۱. معرفی برخی از شرکت‌های سنجش اعتبار در سایر کشورها

ردیف	کشور	شرکت
۱	مالزی	Wisma BASIS
۲	چک	Creditinfo
۳	فرانسه	experian
۴	هند	CREDIT INFORMATION BUREAU
۵	پاکستان	News-VIS (CIS)
۶	عربستان سعودی	Simah
۷	اندونزی	Biro Kredit
۸	آلمان	Schufa

مأخذ: شرکت مشاوره رتبه بندی اعتباری ایران.

۲. الزامات قانونی تأسیس شرکت رتبه‌بندی اعتباری

با توجه به ساختار قانونی کشورهای مختلف در زمینه اطلاعات مالی و شخصی افراد، چارچوب قانونی برای گزارشگری اعتباری نیز متفاوت بوده و ممکن است شامل ترکیبی از قوانین زیر باشد:

- قوانین گزارشگری اعتباری،^۱

- قانون حفاظت از اطلاعات،^۲

- قانون حمایت از مصرف‌کننده،^۳

- اعطای عادلانه اعتبار و نظارت‌های حاکم بر آن،^۴

- مقررات در زمینه حفظ اسرار و حریم خصوصی اشخاص و شرکت‌ها.^۵

توسعه شرکت اعتبارسنجی مستلزم صرف مدت زمانی طولانی بوده و نیازمند تعهد بلندمدت تمام ذینفعان آن است. کل فرآیند تشکیل چنین شرکتی از مباحث اولیه تا آموزش عمومی و کار بر روی چارچوب‌های قانونی و مقررات لازم، پیاده‌سازی واقعی سیستم‌های شرکت، انتقال اطلاعات و ارائه اولین گزارش اعتباری، ممکن است تا پنج سال یا بیشتر به طول انجامد.

۳. تشریح مفاهیم و کاربردهای عملیاتی سامانه اعتبارسنجی

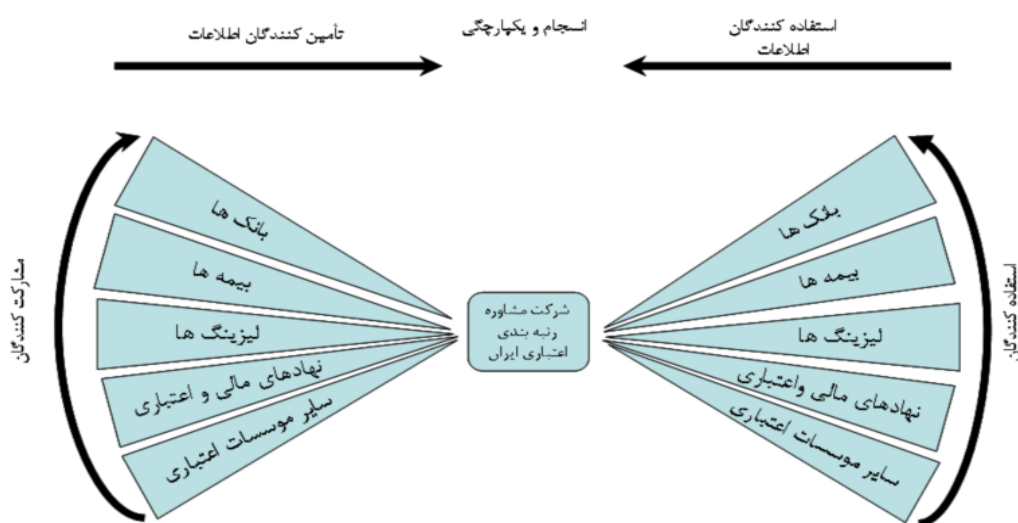
۳-۱. تعاریف و ویژگی‌ها

سامانه اعتبارسنجی، اطلاعات اعتباری افراد و شرکت‌ها را از طریق اعطاکنندگان اعتبار و دیگر منابع موثق موجود جمع‌آوری می‌نماید. این سامانه، اطلاعات اعتباری جمع‌آوری شده را به‌منظور ایجاد دیدگاهی جامع از عملکرد اعتباری فرد یا شرکت به‌کار می‌برد. این اطلاعات در قالب یک گزارش یا امتیاز اعتباری در اختیار اعطاکنندگان بالقوه قرار گرفته و با ایجاد شناختی مناسب از تاریخچه اعتباری و رفتار وام‌گیرنده، آنها را در زمینه تصمیم‌گیری‌های اعتباری یاری می‌رساند. چنین فرآیندی را می‌توان به‌طور خلاصه در نمودار ذیل نشان داد:

1. Credit Reporting Laws
2. Data Protection Laws
3. Consumer Protection Laws
4. Fair Credit Granting and Consumer Credit Regulations
5. Personal and Corporate Privacy Provisions and Secrecy

نمودار ۱. مدل اولیه تسهیم اطلاعات در شرکت سنجش اعتبار

با نگاهی به مدل‌های پایه‌ای و مطالعات موردی فعالیت شرکت‌های سنجش اعتبار در دنیا (نمودار ۱)، ذکر نکات زیر حائز اهمیت است:

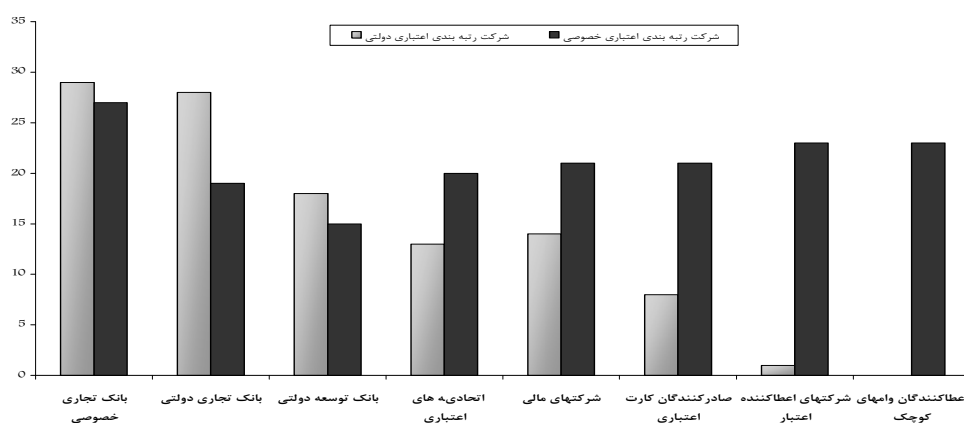
- عمده این شرکت‌ها در دنیا به صورت خصوصی و با حمایت گسترده دولت اداره می‌شوند.
- سهام‌داران این شرکت‌ها عمدتاً بانک‌ها و نهادهای مالی و اعتباری که استفاده‌کننده خدمات و محصولات شرکت نیز می‌باشند، تشکیل می‌دهند.
- سهام‌داران و اعضای شرکت علاوه بر آنکه در ارائه اطلاعات اولیه به سامانه اعتبارسنجی نقش اساسی را ایفا می‌کنند، به عنوان استفاده‌کننده اصلی، از محصولات و خدمات سامانه اعتبارسنجی جامع و یکپارچه این‌گونه شرکت‌ها نیز بهره‌مند می‌شوند.
- سامانه اعتبارسنجی در جستجوی ایجاد مسیرهای ممکن برای جریان اطلاعات اعتباری مشتریان از طریق انعقاد قراردادهای خصوصی با اعطاکنندگان اعتبار می‌باشند. چالش پیش‌رو در رویکرد مزبور این است که نوع، عمق، کیفیت و شکل اطلاعات متأثر از مذاکراتی است که میان شرکت و بانک‌ها صورت می‌گیرد.
- با بررسی مطالعات موردی انجام شده و نمونه‌های مشابه اجرا شده در دنیا مشاهده می‌شود که پیاده‌سازی سریع این‌گونه سیستم‌ها نیازمند همکاری تمامی ذینفعان، اعتباردهندگان، مشتریان و قانونگذاران می‌باشد و در مواردی که از شاخص‌های فوق‌الذکر به نحو مناسب برخوردار بوده‌اند، زمان پیاده‌سازی این‌گونه سیستم‌ها تا حد زیادی کاهش یافته است.
- بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشترین سهم در مشارکت برای ثبت اطلاعات در سامانه‌های اعتبارسنجی مربوط به بانک‌های تجاری خصوصی است به طوری که حدود ۲۹ درصد در تکمیل

اطلاعات شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری دولتی مشارکت داشته‌اند و حدود ۲۷ درصد در تکمیل و ثبت اطلاعات در سامانه اعتبارسنجی شرکت‌های رتبه‌بندی خصوصی. بانک‌های تجاری دولتی در ردیف دوم قرار دارند (نمودار ۲).

نمودار ۲. وضعیت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در ثبت ثابت سامانه‌های اعتبارسنجی

(درصد)

خصوصی در سراسر جهان

۳-۲. ضرورت‌ها و کارکردها سامانه اعتبارسنجی

با توجه به آنکه سامانه اعتبارسنجی عمدتاً مباحث مربوط به ریسک اعتباری اشخاص را مد نظر داشته و در همین راستا اقدام به ارائه گزارش‌های اعتباری می‌کنند، اشاره به اقداماتی که باید توسط چنین شرکتی انجام گیرد به‌طور خلاصه مطرح می‌شود:

- **ظرفیت‌های ارائه خدمات:** شرکت باید توانمندی‌های بالقوه خود را در زمینه جمع‌آوری و ارائه اطلاعات و خدمات اعتباری با ارزش‌افزوده مورد بررسی قرار داده تا از این طریق موارد ذیل را رعایت نماید:

- **کیفیت اطلاعات:** شامل پوشش، دقت، تناسب، به‌روزرسانی و اصلاح مستمر و مثبت.
- **خدمات اعتبارسنجی:** شامل خدمات منتهی به ایجاد ارزش‌افزوده، مدل‌ها و امتیازات پیشگویانه، توانمندی یکپارچگی با سیستم‌های اعتباری استفاده‌کنندگان.
- **خدمات منتهی به ایجاد ارزش‌افزوده:** شامل ارائه محصولات و خدمات مازاد از جمله بازاریابی، مشاوره و ...

- **توسعه بازار:** در این بخش که مربوط به صنعت سنجش اعتبار است مهارت‌های موجود در زمینه فعالیت اعطای اعتبار، کارآیی زیرساخت‌های صنعت و میزان استفاده از آن برای پشتیبانی از

- تصمیم‌گیرندگان، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد تا موارد ذیل تبیین شود:
- گسترش استفاده از این خدمات: شامل استفاده در سطح وسیعی از افراد از جمله اعطاکنندگان اعتبار، مصرف‌کنندگان و مدیران.
 - کارآیی زیرساخت‌ها: مبنی بر یکپارچگی بین بخش‌های مختلف ارائه‌دهنده اطلاعات، دسترسی به اطلاعات از طریق فناوری رایانه‌ای.
 - مهارت اعطاکنندگان اعتبار مانند استفاده گسترده از اطلاعات و قوانین کسب‌وکار در زمینه ایجاد، نگهداری و جمع‌آوری سوابق بدهی‌ها.
- محیط عملیاتی:** شرکت سنجش اعتبار باید نسبت به محیط قانونی، نقش مالکیت شرکت در نحوه مشارکت در صنعت و اتخاذ تصمیمات هماهنگ و تسهیم اطلاعات در بین بخش‌های مختلف حساس بوده و موارد ذیل را مد نظر قرار دهد:
- تسهیل مقررات شامل خط‌مشی‌های شفاف و مشخص، گفتگوهای فعال در سطح صنعت و بازار و افزایش سازگاری.
 - ساختار مالکیت بر مبنای کارآفرینی قوی، رقابت آزاد و مشخص نمودن نقش دولت.
 - مشارکت بین بخشی براساس هماهنگی مستحکم بین بخش‌های مختلف، چیدمان استاندارد داده‌ها و تعریف چارچوب استاندارد کیفیت.
- موارد فوق‌الذکر که عمدتاً مربوط به اجزای ظرفیت‌های خدماتی، محیط عملیاتی و توسعه بازار می‌باشند، در نمودار ۳ به تصویر کشیده شده است.

نمودار ۳. تغییرات اساسی در ظرفیت‌ها

۴. آخرین وضعیت عملکرد سامانه اعتبارسنجی در ایران

شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران در آبان‌ماه سال ۱۳۸۵ با هدایت وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مشارکت کلیه بانک‌های کشور و برخی شرکت‌های بیمه و لیزینگ تأسیس شده است. هدف اصلی این شرکت، بهبود مدیریت ریسک سیستم اعتباری کشور از طریق خدمت‌رسانی به آنهاست. استفاده از خدمات شرکت موجب خواهد شد تا شرکت‌های اعتباردهنده از وضعیت کنونی و سابقه اعتباری مشتریان خود مطلع شده و آنها را قادر می‌سازد تا تصمیمات اعتباری خود را به‌صورت علمی، با ریسک کمتر و زمان سریع‌تری اتخاذ کنند.

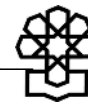
شرکت در راستای تحقق ماده (۵) قانون طرح تسهیل اعطای تسهیلات مصوب سال ۱۳۸۶ به‌عنوان نهاد رتبه‌بندی اعتباری و اعتبارسنجی به نظام بانکی و اعتباری کشور معرفی شد. این شرکت براساس آیین‌نامه نظام سنجش اعتبار (موضوع مصوبه شماره ۲۱۱۸۲۹/ت/۳۹۳۹۶-ه مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۲۶ هیئت محترم وزیران)، سامانه ملی اعتبارسنجی را در نظام بانکی و اعتباری کشور عملیاتی کرده و درحال حاضر با تجمیع اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی، سازمان امور مالیاتی، گمرک و بیش از ۲۳ بانک و مؤسسه مالی و اعتباری خدمات گزارشگری اعتباری و اعتبارسنجی (رتبه اعتباری) در خصوص کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی را به نظام بانکی کشور ارائه می‌دهد.

هم‌اکنون اعضای سامانه مشتمل بر بانک‌های کشور، برخی مؤسسات مالی و اعتباری، صندوق مالی و شرکت لیزینگ (در مجموع ۵۰ عضو) می‌باشد.

روزانه بیش از ۱۹۰۰۰ شعبه نظام بانکی کشور قبل از اعطای هرگونه تسهیلات به مشتریان خود از این سامانه استعلام می‌کنند و یکی از پارامترهای آنها در اعتبارسنجی مشتریان گزارش دریافتی از سامانه است.

در حال حاضر برای بیش از ۱۸ میلیون شخص ایرانی در سامانه پرونده اعتباری وجود دارد. همچنین این سامانه حاوی اطلاعات بیش از ۲۷ میلیون فقره تسهیلات پرداختی به مشتریان طی سه سال و نیم اخیر می‌باشد.

هم‌اکنون علاوه بر اطلاعات بانک‌های کشور، اطلاعات مربوط به چک‌های برگشتی توسط بانک مرکزی، اطلاعات بدهکاران مالیاتی بیش از یک میلیارد ریال توسط سازمان امور مالیاتی و اطلاعات بدهکاران ماده (۱۴) گمرک توسط گمرک در سامانه اعتبارسنجی بارگذاری شده و به‌صورت مستمر به‌روزرسانی می‌شود. پیگیری‌های لازم جهت دریافت اطلاعات از سایر منابع اطلاعاتی موجود در کشور نیز در دست انجام است.

۵. مشخصات سامانه اعتبارسنجی در ایران

- طراحی شده با استفاده از تکنولوژی‌های روز و منطبق با استانداردهای بانک جهانی تحت عنوان سیستم‌های دارای شرکت‌های سنجش اعتبار.^۱
- سیستم یکپارچه و متمرکز بانکی^۲ در خصوص اطلاعات اعتباری ملی با بیش از ۱۹ هزار کاربر فعال (۱۹ هزار شعبه نظام بانکی).
- ذخیره‌سازی و به‌روزرسانی بیش از ۵۰۰ میلیون رکورد اطلاعات اعتباری ۲۲ بانک از ابتدای سال ۱۳۸۸ تاکنون.
- ایجاد پرونده جامع اعتباری برای بیش از ۱۸ میلیون شخص ایرانی (حقیقی و حقوقی).
- قابلیت پاسخ‌دهی همزمان به همه درخواست‌های کاربران در سطح کل کشور در کمتر از ۱۰ ثانیه.
- دارای ابزارهای جامع مورد نیاز سنجش صحت اطلاعات بارگذاری شده در سامانه و امکان اصلاح نواقص.
- دارای شبکه ارتباطی امن مخابراتی بین سامانه و کلیه بانک‌های کشور (که امکان اتصال برخط^۳ بیش از ۱۹ هزار شعبه را فراهم کرده است).
- نمونه بسیار موفق از همکاری و انتقال دانش فنی از چهارمین مؤسسه بین‌المللی فعال در این حوزه (که مورد تأیید بانک جهانی است).
- قابلیت تولید روزانه بیش از ۲۰ هزار گزارش اعتبارسنجی به‌صورت مکانیزه و برخط (بعضاً این گزارشات ۵۰ تا ۱۰۰ صفحه هستند).
- استفاده از تکنولوژی سرویس‌محور شبکه‌ای^۴ که باعث شده است اطلاعات تمامی بانک‌ها و سایر پایگاه داده‌های بیرونی به راحتی به هم متصل شوند.
- طراحی شیء‌گرا^۵ سامانه که سبب شده است تا کلیه تعهدات اشخاص (مستقیم و غیرمستقیم) و همچنین ذینفعان در پرونده‌های اعتباری مشخص و گزارش گردد.
- تولید رتبه اعتباری^۶ ملی برای هر شخص ایرانی (حقیقی و حقوقی) به‌صورت مکانیزه.
- تولید انبوه گزارش‌های اعتباری (پایه، استاندارد، پیشرفته، سوابق و آمار استعمال و Cut-off).
- ایجاد بستر ملی برای تسهیم اطلاعات اعتباری: دریافت و بارگذاری اطلاعات بدهکاران مالیاتی، بدهکاران ماده (۱۴) گمرک، چک‌های برگشتی در سامانه انجام شده است.

1. Credit Bureau Systems
2. Corebanking
3. Online
4. Web Service
5. Object Oriented
6. Credit Scoring

۵-۱. گزارش‌های اعتباری

سامانه اعتبارسنجی حاوی پنج نوع گزارش اعتباری به شرح جدول ۲ است.

جدول ۲. انواع گزارش‌های اعتبار سنجی در کشور

محتوای گزارش		نام گزارش
اطلاعات جانبی	اطلاعات اعتباری	
آمار استعمال	اعلام نتیجه بررسی وضعیت مشتری در سامانه مبنی بر عدم دریافت هیچ‌گونه تسهیلات توسط وی در دو و نیم سال گذشته از حدود ۲۰ بانک کشور	گزارش خالی
آمار استعمال	اعلام نتیجه بررسی وضعیت مشتری در سامانه مبنی بر دریافت تسهیلات توسط وی در دو و نیم سال گذشته از حدود ۲۰ بانک کشور به صورت خلاصه	گزارش خالی
آمار استعمال	اعلام نتیجه بررسی وضعیت مشتری در سامانه مبنی بر دریافت تسهیلات توسط وی در دو و نیم سال گذشته از حدود ۲۰ بانک کشور به صورت تفصیلی	گزارش استاندارد
آمار استعمال	اعلام نتیجه بررسی وضعیت مشتری در سامانه مبنی بر دریافت تسهیلات توسط وی در دو و نیم سال گذشته از حدود ۲۰ بانک کشور به صورت تفصیلی + تعهدات غیرمستقیم	گزارش پیشرفته
آمار استعمال - سوابق هویتی - سوابق آدرس - سوابق تماس - سوابق منفی	سوابق منفی اعتباری (سابقه وضعیت منفی قراردادهای مشتری)	گزارش سوابق

چنانچه مشتری مورد نظر از ابتدای سال ۱۳۸۸ تاکنون هیچ‌گونه تسهیلاتی از بانک‌ها و سایر مؤسسات عضو سامانه دریافت ننموده باشد، آمار استعمال از وی در بانک‌های عضو به شرح جدول ۳ خواهد بود:

جدول ۳. نمونه گزارش خالی (آمار استعمال) - Empty Report

شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران	
مورد فوق در بانک اطلاعاتی وجود ندارد	
اطلاعات موجود شخص حقیقی	
اطلاعات فعلی شخص	
کد شناسایی	۰۴۲۲۱۴۱۹۰۷
آمار استعمال‌ها	
۱ ماهه	۴
۳ ماهه	۱۵
۶ ماهه	۲۰
۱۲ ماهه	۲۷
پایان گزارش اعتباری	

۲-۵. گزارش ارزیابی (رتبه و امتیاز اعتباری)

در حال حاضر با توجه به نصب و راه اندازی نرم افزار رابط سنجش اعتبار و امکان تعریف و بهره گیری از گزارش های تخصصی آن، گزارش ارزیابی^۱ حاوی رتبه و امتیاز اعتباری مشتریان در آن جهت استفاده شعب بانکها تعبیه شده است که بیانگر اهلیت اعتباری و تمایل به بازپرداخت اقساط تسهیلات اعتباری دریافتی توسط مشتری بانک است و با استفاده از سابقه گذشته رفتار اعتباری مشتری به تعیین رفتار احتمالی او در آینده می پردازد. این گزارش نشان می دهد که وضعیت ریسک اعتباری مشتری به چه نحوی است و بر اساس آن بانک می تواند تصمیم مناسب را در خصوص اعطا و یا عدم اعطای تسهیلات اتخاذ نماید. از آنجایی که سامانه اعتبارسنجی حاوی اطلاعات اعتباری مشتری در نظام بانکی است به عنوان تغذیه کننده جامع اطلاعات مورد نیاز جهت دستیابی به امتیاز اعتباری مشتریان به شمار می رود.

بر اساس این گزارش، مشتریان بر اساس اطلاعات مندرج در گزارش اعتباری موجود در سامانه در ۷ گروه مختلف طبقه بندی می شوند. این گروه ها شامل A, B^+, B, B^-, C^+, C و C^- می باشند. همچنین سامانه علاوه بر رتبه بندی مشتریان، توصیفی نیز از رتبه مشتری ارائه کرده و استراتژی مناسب را به بانک پیشنهاد می دهد. نکته مهم این است که در تمامی این موارد، سامانه تنها وضعیت تمایل به بازپرداخت مشتری را برای بانک به تصویر می کشد و این متصدیان بانک هستند که با توجه به سیاست های اعتباری خود و خصوصیات ریسک پذیری و ریسک گریزی خود، تصمیم مناسب را در خصوص اعطای تسهیلات به مشتری اتخاذ می نمایند. برای مثال وقتی رتبه مشتری A (یعنی مناسب ترین وضعیت) است به این معنی است که مشتری بسیار خوبی با قابلیت اطمینان بالاست و می توان خدمات مناسب دیگری را نیز به وی پیشنهاد کرد. این رتبه به این معنی است که با توجه به رفتار مشتری در نظام بانکی کشور طی سه سال گذشته، در صورتی که این مشتری در آینده از بانک تسهیلاتی را دریافت کند به احتمال فراوان اقساط آن را به موقع بازپرداخت خواهد نمود. همچنین در صورتی که مشتری حائز رتبه C^- (یعنی بدترین وضعیت) شود به این معنی است که مشتری بی ثباتی است و به احتمال فراوان تسهیلات اعطایی به وی سوخت می شود.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

- سامانه اعتبارسنجی و رتبه‌بندی اعتباری (Credit Bureau) (و یا اصطلاحاً نظام سنجش اعتبار) از جمله عناصر ضروری زیربنایی ساختارها و نهادهای مالی به‌شمار می‌روند که فرآیند دسترسی به منابع مالی را تسهیل می‌نمایند. به همین دلیل سازمان‌های بین‌المللی نظیر بانک جهانی تأسیس سامانه اعتبارسنجی را در کشورهای در حال توسعه مورد حمایت قرار می‌دهند.

- امروزه در کشورهای توسعه‌یافته‌ای که دارای سامانه اعتبارسنجی هستند بیش از ۹۰ درصد مردم به خدمات مالی رسمی دسترسی دارند در حالی که این نسبت در بازارهای فاقد این سامانه کمتر از ۲۵ درصد است.

- ایجاد سامانه اعتبارسنجی یک تحول عمده در رویکردهای سنتی بانک‌هاست و موجب می‌شود خدمات مالی توسعه یافته و هزینه‌های ارائه وام و اعتبارات مالی کاهش یابد.

- شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران در واقع مؤسسه‌ای است که اطلاعات مرتبط با سابقه اعتباری وام‌گیرندگان (افراد، کسب‌وکارهای کوچک و شرکت‌های بزرگ) را از طریق بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری و سایر منابع عمومی در دسترس جمع‌آوری می‌کند و براساس آن گزارشی تحت عنوان «Credit Report» منتشر می‌کند. در این گزارش‌ها علاوه بر ارائه اطلاعات خام، براساس مدل‌های ریاضی و آماری، امتیازاتی نیز به هر فرد و یا شرکت تعلق می‌گیرد که احتمال عدم بازپرداخت تسهیلات توسط وام‌گیرنده را برآورد می‌نماید.

- نظام‌های سنجش اعتبار با شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری (Agencies Credit Rating) نظیر S&P, Moody's و Fitch تفاوت دارد زیرا:

۱. شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری، اطلاعات مالی مرتبط با شرکت‌های بزرگ را جمع‌آوری نموده و براساس تحلیل تفصیلی عملیات و مدیریت هر شرکت، نسبت به انتشار رتبه‌های اعتباری اقدام می‌نمایند در حالی که سامانه اعتبارسنجی، اطلاعات مرتبط با اعتبارگیرندگان را جمع‌آوری نموده و تحلیل‌های خود را براساس مدل‌های آماری و نمونه‌گیری^۱ انجام می‌دهند.

۲. شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری^۲ به‌طور مستقل از مشتریان خود عمل می‌کنند. در صورتی که سامانه اعتبارسنجی توسط گروهی از نهادهای مالی (به‌ویژه بانک‌ها) تأسیس می‌شود و اصل «استقلال مالکیت از مشتری» مورد توجه قرار ندارد.

- در حال حاضر همه کشورهای توسعه‌یافته و بسیاری از کشورهای در حال توسعه نیز بیش

1. Scoring

2. Credit Rating Agencies

از یک یا دو دهه از خدمات سامانه اعتبارسنجی بهره‌مند شده‌اند.

- سامانه‌های اعتبارسنجی در دنیا در سال‌های اخیر رشد چشمگیری داشته‌اند به طوری که تعداد آنها در ده سال گذشته حدود ۵ برابر شده است.

- براساس مطالعات بانک جهانی در مورد ۵۰۰۰ شرکت کوچک و زودبازده در ۵۱ کشور دنیا، محدودیت‌های تأمین مالی کاهش یافته و احتمال دستیابی به تسهیلات اعتباری با روند رو به رشدی مواجه بوده است.

- براساس مطالعه بانک جهانی، سامانه اعتبارسنجی به‌طور متوسط ۴۰ تا ۸۰ درصد مطالبات معوق نظام بانکی کشورها را کاهش داده است.

راه‌اندازی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری در ایران نیز نتایج ذیل را به همراه داشته است:

- سیستم یکپارچه و متمرکز بانکی درخصوص اطلاعات اعتباری ملی با بیش از ۱۹ هزار کاربر فعال (۱۹ هزار شعبه نظام بانکی) ایجاد شده است.

- بیش از ۵۰۰ میلیون رکورد اطلاعات اعتباری ۲۲ بانک از ابتدای سال ۱۳۸۸ تاکنون ذخیره‌سازی و به‌روزرسانی شده است.

- پرونده جامع اعتباری برای بیش از ۱۸ میلیون شخص ایرانی (حقیقی و حقوقی) ایجاد شده است.

- قابلیت پاسخ‌دهی همزمان به همه درخواست‌های کاربران در سطح کل کشور در کمتر از ۱۰ ثانیه فراهم شده است.

- تولید رتبه اعتباری ملی برای هر شخص ایرانی (حقیقی و حقوقی) به‌صورت مکانیزه فراهم شده است.

- ایجاد بستر ملی برای تسهیم اطلاعات اعتباری: دریافت و بارگذاری اطلاعات بدهکاران مالیاتی، بدهکاران ماده (۱۴) گمرک، چک‌های برگشتی در سامانه انجام شده است.

پیشنهادهای

با عنایت به مباحث انجام شده می‌توان پیشنهادهای ذیل را درخصوص بهبود عملکرد و اثربخشی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران ارائه کرد:

۱. شرکت مزبور با سرمایه بانک‌های عامل تأسیس شده و از لحاظ ساختار تشکیلاتی وابسته به بانک‌ها می‌باشد که این امر استقلال و حوزه خدمات‌رسانی شرکت را محدود می‌نماید. لذا پیشنهاد می‌شود راجع به رفع این محدودیت‌ها یک لایحه قانونی در شرح وظایف، ساختار و نحوه اطلاع‌رسانی شرکت رتبه‌بندی متناسب با استانداردهای بین‌المللی ارائه شود.

۲. باید از لحاظ قانونی کمک شود تا شرکت رتبه‌بندی به‌صورت برخط بتواند اطلاعات اعتباری

و مالی و سایر اطلاعات مورد نیاز اشخاص حقیقی و حقوقی را در بانک اطلاعاتی خود داشته باشد و به صورت برخط تغییرات آنها را رصد کند. شایان ذکر است که حفظ اسرار حرفه‌ای برعهده شرکت مذکور خواهد بود که بانک مرکزی بر فعالیت آن نظارت می‌کند.

منبع و مأخذ

کلیه منابع، مربوط به آمار و اطلاعاتی است که از شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران دریافت شده است.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۶۴۵

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی تاریخچه و عملکرد شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران
(ویرایش اول)

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین: صمد عزیزنژاد

همکار: شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران

ناظر علمی: سیدمحمدرضا سیدنورانی

مناقضی: معاونت اقتصادی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. رتبه‌بندی

۲. سنجش اعتبار

۳. الزامات قانونی

۴. سامانه اعتبارسنجی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱/۸/۱۷